

Projekt

Eesti Kirjandusmuuseumi failirepositooriumi loomine

Eesti tuleviku heaks

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

Etapp II: Disain

AS Piksel

Täitja esindaja: Indrek Sander

Täitja projektijuht: Gunnar Nellis

Sisukord

Etapp II ülevaade.....	3
Dokumendi eesmärk.....	3
Failistruktuur.....	4
Metaandmed.....	5
Staatilised tunnused.....	5
Dünaamilised tunnused.....	5
Importimisprotsess.....	7
Ülevaade.....	7
Näide	8
Käsitajade importimine.....	8
Käsitajade importimise ajal täidetavad metaandmed.....	10
Kasutajad ja funktsioonid.....	14
Eksport.....	16
Andmebaasi struktuur.....	16
Haldusliidese ülesehitus.....	24
Visuaalne pool.....	24
Tehniline pool.....	25
Logimismooduli kirjeldus.....	27

Etapp II ülevaade

Etapp kestis 16. augustist kuni 21. oktoobrini 2010.a. Selle ajal toimus tarkvara tööühmal 7 töökoosolekut (09.09, 16.09, 23.09, 30.09, 07.10, 14.10, 21.10). Etapi käigus tegeleti projekteerimistöödega ja töökeskkondade loomisega ning töökoosolekutel arutati sisupoole detaile.

Dokumendi eesmärk

Dokument kirjeldab failirepositooriumi projekteerimise tulemust. Selles on kirjeldatud andmebaasi struktuur, metandmete koosseis (esialgne), failistruktuur (digitaliseerijatele failide üleslaadmise alad jms), haldusliidese ülesehituse kirjeldus ja logimismooduli kirjeldus. Dokument on püütud esitada loetavalt ka mittetehnikute jaoks.

Failstruktuur

FR põhiarvuti operatsioonisüsteemiks saab olema Debiany Lenny. Väljastpoolt saab faile laadida läbi FTP (pure-ftp).

Tarkvaratoode LVM (Logical Volume Manager) võimaldab jaotada kõvaketta loogilisteks aladeks ning nende alade suuruseid muuta ilma andmeid kaotamata. Kõvakettamassiiv on teises arvutis (paistab välja kahe füüsilise kettana), LVM paneb nad kokku üheks loogiliseks kettaalaks. See on jaotatud FR jaoks aladeks. 7 TB ala on hetkel sisendalaks. Selles on kaks kataloogi - Tartu ja Tallinna digitaliseerijatele.

FR jaoks tuleb deklareerida LVM alades järgmised detailsemad alad:

Ala	Asukoht	Märkused
sisendala 1	/mnt/sisendala/fr_trt	Koht, kuhu saab digitaliseeritud materjali panna (FTP abil) TÜ raamatukogu.
sisendala 2	/mnt/sisendala/fr_tln	Koht Rahvusraamatukogu poolt digitaliseeritud materjalide ülespanekuks.
tagatisala	/mnt/tagatisala	Koht, kus püsivalt hoitakse digitaalset materjali parimat esitust. Kohta eristatakse ainult sel põhjusel, et oleks võimalik eriti erilistes olukordades failisüsteemi abil koopiaid tehes teada, millised on kõige väärtuslikumad failid, millest koopia tegemist alustada. Üldjuhul on koopia tegemiseks lindiseade, mis ei erista olulisimaid faile vähemolulistest, vaid teeb koopia tervikust.
kasutusala	/mnt/kasutusala	Koht teiste heade koopia jaoks.
kiirala	/mnt/kiirala	Koht ajutisema iseloomuga failide jaoks. Need on failid, mida on võimalik eelmistest uuesti luua.

Sisendalasid tehakse vastavalt vajadusele juurde ning ka kustutatakse kui nad osutuvad mittevajalikeks (digitaliseerijad on oma töö lõpetanud ja nende materjal on FR-i täielikult registreeritud).

Metaandmed

Projekteerimise käigus ilmnes, et kõige otstarbekam lahendus oleks luua andmebaasis universaalne struktuur, et sellesse oleks võimalik mahutada kõikvõimalikud eritüübilised metaandmed.

Metaandmeid kajastavad tunnused jagunevad kõige üldisemalt kaheks: staatilised ja dünaamilised.

Staatilise grupi tunnuseid iseloomustab ühekordsus ja ülikiire kättesaamise vajadus. Otsingud üle nende toimuvad kõige kiiremini. Neid kasutatakse otsingutulemuste esmasel väljanäitamisel (nimekirjana).

Dünaamilise grupi tunnused on need, mida süsteemi haldur saab juurde lisada ilma programmeerijate abita ja ilma, et oleks vaja muuta programmi.

Staatilised tunnused

Staatiline grupp jaguneb omakorda tunnusteks, mis

a) omistatakse automaatselt ja mis enam kunagi ei muutu (**püsitunnused**):

püsiidentifikaator
registreerimishetk

b) omistatakse teiste (dünaamiliste) tunnuste väärtuste põhjal ja muutuvad ainult siis, kui aluseks olevaid tunnuseid on muudetud (**osutustunnused**):

nimi
viide
lisanimi (täidetakse erijuhtudel)

c) määravad ära juurdepääsupiirangud, mida saab kasutaja vabalt muuta, kuid üldjuhul neid ei muudeta, samas on neid süsteemi turvalisuse jaoks alati kiiresti vaja (**pääsutunnused**):

juurdepääsupilet
juurdepääsumärkus

d) näitavad tehnilist kättesaadavust ja mida muduab programm kasutajate tegevuste peale automaatselt (**olekutunnused**):

olek (kustutatud, aktiivne, laadmisel, muul põhjusel mittetarvitatav)

Dünaamilised tunnused

Dünaamilised tunnused jagunevad sisuliseks gruppideks.

Grupp	Nimi
11	Säiliku kataloogitunnused
12	Intellektuaalse omandi tunnused
13	Säiliku säilitamistunnused (analoogsäiliku kohta)
14	Tekketunnused
16	Faili üldandmed
17	Faili terviklustunnused (faili räsi ja tema kontrollimise andmed)

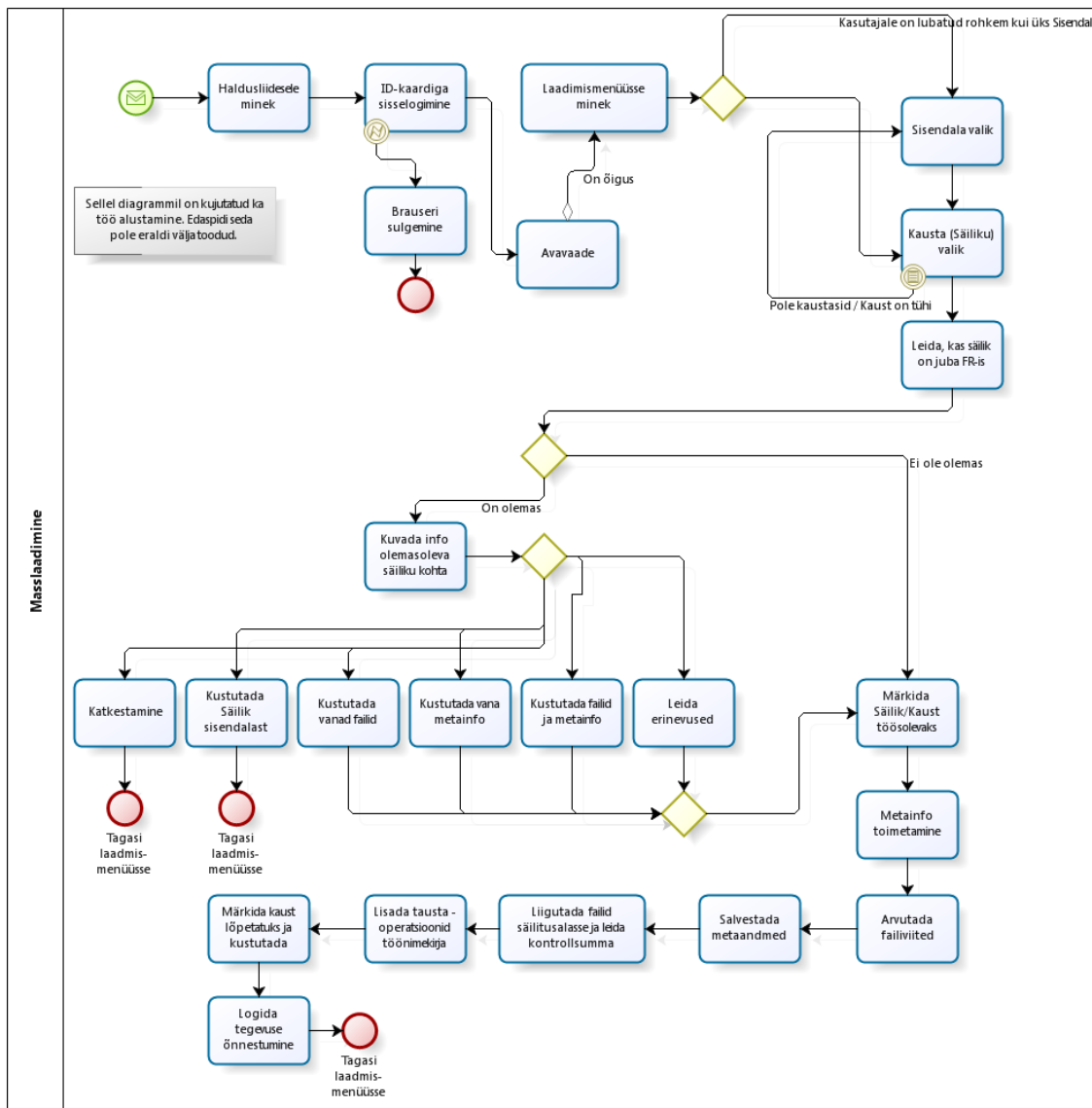
Grupp	Nimi
18	Faili tarbimistunnused (kuidas saab faili kasutada)
19	Failiviited (viited teistele failidele)
20	Tekstifaili tunnused
21	Pildifaili tunnused
22	Audiofaili tunnused
23	Videofaili tunnused
24	Pakitud faili tunnused
25	Faili kataloogitunnused (üks või enam viidet)
26	Sisulised tunnused (minimaalne komplekt, nt "märksõna", "jaotis" (säiliku alamosa pealkiri))
27	Toimetamistunnused (majasiseseks kasutamiseks)

Siinkohal ei ole ära toodud kõigi seni välja selgitatud ja töögrupis kokku lepitud tunnuste loendit, kuna see võib veel muutuda ning selle muudatused saab vastavates õigustes kasutaja kanda otse repositooriumi andmebaasi. Seetõttu on ka parimaks kohaks nende vaatamiseks kas andmebaas või haldusliides. Hetkeseis on toodud lisas.

Importimisprotsess

Ülevaade

Importimine on see tegevus, mille läbi sisendaladesse pandud failid saavad tähenduse FR jaoks ning mille käigus toimub failide ümbernimetamine ja ümberpaigutamine nende tulevaste püsiasukohta.

Näide

Järgnevalt on kirjeldatud TÜ raamatukogu poolt digitaliseeritud käsikirjade importimise näide. Rahvusraamatukogu korral on erinevus üksikutes detailides (kuna on olemas digitaliseerinnud nii kaadrite kui ka lehekülgede kaupa, siis on kõik failid jaotatud erinevatesse alamkaustadesse; ja puudub meta.xml fail, mis tähendab, et importimisliidese abil peab importija puuduolevad andmed ise sisse toksima).

Küsimärkidega kohad on detailid, mis lahendatakse realisatsiooni käigus.

Käsikirjade importimine

Käsikirjade säilikud laaditakse FR sisendalasse kaustadesse kasutades FTP-d. Kausta nimi on asendustega säiliku viide (näiteks era_h_1_01). Kaustas asuvad kõrge resolutsiooniga TIFF failid (*.tif), ekraanil vaatamiseks sobivad PDF failid (*.pdf), Dublin Core kirjeldusi sisaldav XML fail (meta.xml).

meta.xml sisu on järgmine:

```
<metadata xmlns:xsi="http://www.w3.org/2001/XMLSchema-instance"
  xmlns:dc="http://purl.org/dc/elements/1.1/">
  <dc.title>Eesti rahvaluule Jakob Hurda käsikirjalisest kogust 1860-1907</dc.title>
  <dc.contributor.other>Eesti Kirjandusmuuseum</dc.contributor.other>
  <dc.description.statementofresponsibility>Tartu Ülikool. Raamatukogu</dc.description.statementofresponsibility>
  <dc.description.sponsorship>Euroopa Regionaalarengu Fond</dc.description.sponsorship>
  <dc.coverage.temporal>1860-1907</dc.coverage.temporal>
  <dc.coverage.spatial>Eesti</dc.coverage.spatial>
  <dc.subject>folklore</dc.subject>
  <dc.subject>rahvaluule</dc.subject>
  <dc.subject>Eesti</dc.subject>
  <dc.subject>Estonia</dc.subject>
  <dc.subject>Jakob Hurt</dc.subject>
  <dc.subject>manuscripts</dc.subject>
  <dc.subject>käsikirjad</dc.subject>
  <dc.language.iso>et</dc.language.iso>
  <dc.identifier.other>H I 1</dc.identifier.other>
</metadata>
```

NB! Märgendis dc.identifier.other peab olema säiliku päris arhiiviviide!

TIFF failis on olemas järgmised metaandmed

```
m[FileName] = 'era_h_1_01_312.tif'
m[FileDateTime] = '1284970496'
m[FileSize] = '343070401'
m[FileType] = '7'
m[MimeType] = 'image/tiff'
m[SectionsFound] = 'ANY_TAG, IFD0'
m[COMPUTED][html] = 'width="11970" height="9545"'
m[COMPUTED][Height] = '9545'
m[COMPUTED][Width] = '11970'
m[COMPUTED][IsColor] = '1'
m[COMPUTED][ByteOrderMotorola] = '0'
m[NewSubFile] = '2'
m[ImageWidth] = '11970'
m[ImageLength] = '9545'
m[BitsPerSample][0] = '8'
m[BitsPerSample][1] = '8'
m[BitsPerSample][2] = '8'
m[Compression] = '1'
```

```

m[PhotometricInterpretation] = '2'
m[FillOrder] = '1'
m[StripOffsets] = '309451'
m[Orientation] = '1'
m[SamplesPerPixel] = '3'
m[RowsPerStrip] = '9545'
m[StripByteCounts] = '342760950'
m[XResolution] = '600/1'
m[YResolution] = '600/1'
m[PlanarConfiguration] = '1'
m[ResolutionUnit] = '2'
m[PageNumber][0] = '0'
m[PageNumber][1] = '1'
m[Software] = 'ImageGear Version: 13.07.000'
m[DateTime] = '2010:06:10 12:15:43'
m[Artist] = 'Zeutschel Omniscan 11'
m[ExtensibleMetadataPlatform] = 'Eesti Kirjandusmuuseum. Eesti Rahvaluule Arhiiv Euroopa
Regionaalarengu Fond Tartu ?likool. Liisi T?nisson'
m[ICC_Profile] = ''

```

Importimise käigus moodustatakse sellest kaustast järgmised FR objektid:

Säilik (S) – üks säiliku objekt

Esitus (E) – 2-3 kolm esituse objekti. Need oleks: “Tagatiskoopia TIFF failid”, “Kasutuskooopia PDF failid”, “Kasutuskooopia JPEG failid”.

Failid (F) – sajad TIFF, PDF ja JPEG failid

Tegevuste järjekord

1	Säiliku metaandmete loomine	Lugeda meta.xml failist säiliku metaandmed. Lisada tühjad väljad võimalike metaandmete jaoks. Kasutaja saab võimaluse muuta ja täiendada.
2	Säiliku juurdepääsupiirangute määramine	Väärtustada juurdepääsupiletiga “Avalik”. Kasutaja saab võimaluse vahetada teistsuguse juurdepääsupileti vastu ja vajadusel luua uus juurdepääsupilet.
3	TIFF esitusel metaandmete loomine	Kopeerida Säiliku juurest Tekke- ja Intellektuaalse omandi metaandmed. Kasutaja saab neid muuta.
4	TIFF failide metaandmete loomine	Lugeda iga TIFF faili välised parameetrid (faili suurus jt) ja TIFF-i kirjutatud metaandmed. Arvutatakse tehnilised andmed (kontrollsumma ja sellega seotud metaandmed). Faili nime lõpust võetakse faili järjekorranumber esituses. Kui kasutaja soovib, siis võib ta üksikfailid läbi klõpsida. Sel juhul tuleb talle leitud metaandmeid näidata ja anda võimalus neid täiendada (üksikfail; kas võib leiduda mingi tunnus, mida tahetakse korruga lisada sama väärtusega kõigile selle säiliku TIFF failidele??).
5	PDF esituse loomine	sarnane sammuga 3
6	PDF failide metaandmete loomine	sarnane sammuga 4 Lisaks lisatakse igale PDF failile sisusamasus tunnus (viide sama failinega TIFF failile)
7	Loodud objektide salvestamine andmebaasi	Objektidele leitakse püsidentifikaatorid ning arvutatakse nimed ja failide uued asukohad. See hetk saab registreerimise hetkeks. Kõigi objektide olekuks saab “Laadimisel”. Kasutaja “saab vabaks”. Jätkuvad ainult süsteemsed taustategevused.
8	Failide tõstmine repositooriumisse	Luuakse tõstmisnimekiri. TIFF esituse failid tõstetakse sisendalast tagatisalasse. PDF esituse failid tõstetakse kasutusalasse. Nimekiri käivitatakse (juhul kui see tegevus katkeb, on võimalus seda korrata).
9	JPEG esituse loomine	

	repositooriumis olevast TIFF esitusest	
9.1	JPEG esituse metaandmete loomine	
9.2	JPEG failide metaandmete loomine	
9.3	JPEG failide seoste määramine	Määratakse sisusamasus tunnus TIFF failiga ja PDF failiga. Määratakse allikasfaili tunnus TIFF failiga.
9.4	Esituse ja faili objektide salvestamine	
9.5	JPEG failide loomine TIFF failidest	Luuakse nimekiri vajalike töökäskudega. Alustatakse selle täitmist taustas.

Käsikirjade importimise ajal täidetavad metaandmed

Küsimärgiga on tähistatud lahtised kohad. Neid saab inimese töö kokkuhoiuks konstantselt väärtustada (sel juhul peab konstantne väärtus olema teada prorammeerimise ajaks) ja teadmise puudumisel (või konstandi kasutamise võimatuse korral) jäetakse väärtus panemata ja kasutaja saab selle ise kirjutada. Kasutaja saab alati etteantud väärtused ära muuta.

Säiliku metaandmed

Metaväli	Allikas	Näide
Üldandmed		
Liik	Konstant: "Säilik"	Säilik
Alamliik	Konstant: "Käsikiri"	Käsikiri
Nimi	<arvutatakse pärast> (kordab viidet)	H I 1
Lisanimi	<arvutatakse pärast>	Eesti rahvaluule Jakob Hurda käsikirjalisest kogust 1860-1907
Viide	<arvutatakse pärast> (säiliku viide)	H I 1
Juurdepääsutingimused	Konstant: "Avalik"	Pääsupilet: Avalik
Kataloogitunnused		
Asutus	Konstant: "Eesti Kirjandusmuuseum"	Eesti Kirjandusmuuseum
Allüksus	Konstant: "Eesti Rahvaluule Arhiiv"	Eesti Rahvaluule Arhiiv
Allüksus	Konstant: "ERA"	ERA
Viide	Meta.xml: dc.identifier.other	H I 1
Säilitusüksus	Konstant: "Käsikirjakogu"	Käsikirjakogu
Säilitusüksus	Meta.xml: dc.title	Eesti rahvaluule Jakob Hurda käsikirjalisest kogust 1860-1907
(Originaal)Pealkiri	<jääb tühjaks>	
Ajakate	Meta.xml: dc.coverage.temporal	1860-1907
Intellektuaalse omandi tunnused		
Omanik	Konstant: "Eesti Kirjandusmuuseum"	
Omandikitsendus	<jääb tühjaks>	
Sisulised tunnused		
Keel	meta.xml: dc.language.iso	et

Metaväli	Allikas	Näide
Riik	meta.xml: dc.coverage.spatial	Eesti
Märksõna	meta.xml: dc.subject (kordub)	folklore
Märksõna	meta.xml: dc.subject (kordub)	rahvaluule, jne

Esitus TIFF

Metaväli	Allikas	Näide
Üldandmed		
Liik	Konstant: "Esitus"	Esitus
Alamliik	Konstant: "Tagatiskoopia"	Tagatiskoopia
Nimi	<arvutatakse pärast>	
Lisanimi	<arvutatakse pärast>	
Viide	<säiliku oma>	
Juurdepääsutingimused	Kanda üle Säiliku juurest	Pääsupilet: Avalik
Intellektuaalse omandi tunnused		
Omanik	Konstant: "Eesti Kirjandusmuuseum"	
Omandikitsendus	<jäab tühjaks>	
Tekketunnused		
Loomisaasta	Konstant: "2010" ? või loeme esimese faili kuupäevast aasta?	2010
Laekumisprotsess	Konstant: "Digitaliseerimine"	Digitaliseerimine
Laekumisprojekt	Konstant: "Projekt .....??"	
Digitaliseerimismasin	Esimese faili Tiff-meta: Artist	
Digitaliseerimistarkvara	Esimese faili Tiff-meta: Software	

TIFF fail

Metaväli	Allikas	Näide
Üldandmed		
Liik	Konstant: "Fail"	Fail
Alamliik	Konstant: "Pildifail"	Pildifail
Nimi	<arvutatakse pärast>	
Lisanimi	<arvutatakse pärast>	
Viide	<säiliku oma>	
Juurdepääsutingimused	Kanda üle Esituse juurest	Pääsupilet: Avalik
Faili üldandmed		
Suurus	Failist	343070499
Originaalnimi	Failist	era_h_1_01_312
Originaallaiend	Failist	tif
Failitüüp	Tiff-meta: MimeType	image/tiff

Pildifaili tunnused		
Pakendamisformaad	Konstant: "TIFF"	TIFF
Kadudega	Kui Tiff-meta: Compress = 7, siis "Kadudega", muidu "Kaduteta"	Kadudeta
Kodeering	?? Kas sisemine või välimine?? Välamise korral: Konstant "TIFF" Sisemise korral: Konstant ?? "BMP" ?	TIFF
Punktitiendus (horisontaalne)	Tiff-meta: XResolution	600
Punktitiendus (vertikaalne)	Tiff-meta: YResolution	600
Kõrgus (pildi, kaadri)	Tiff-meta: ImageLength	11970
Laius	Tiff-meta: ImageWidth	9545
Bitsügavus	Tiff-meta: BitsPerSample : 0 ??miks neid tiffis mitu on?	8

Esitus PDF

Metaväli	Allikas	Näide
Üldandmed		
Liik	Konstant: "Esitus"	Esitus
Alamliik	Konstant: "Kasutuskoopia"	Kasutuskoopia
Nimi	<arvutatakse pärast>	
Lisanimi	<arvutatakse pärast>	
Viide	<säiliku oma>	
Juurdepääsutingimused	Kanda üle Säiliku juurest	Pääsupilet: Avalik
Intellektuaalse omandi tunnused		
Omanik	Konstant: "Eesti Kirjandusmuuseum"	
Omandikitsendus	<jääb tühjaks>	
Tekketunnused		
Loomisaasta	Konstant: "2010" ? või loeme esimese faili kuupäevast aasta?	2010
Laekumisprotsess	Konstant: "Digitaliseerimine"	Digitaliseerimine
Laekumisprojekt	Konstant: "Projekt ...??	
Digitaliseerimismasin	Esimese faili Tiff-meta: Artist	
Digitaliseerimistarkvara	Esimese faili Tiff-meta: Software	

PDF fail

Metaväli	Allikas	Näide
Üldandmed		
Liik	Konstant: "Fail"	Fail
Alamliik	Konstant: "Tekstifail"	Tekstifail
Nimi	<arvutatakse pärast>	
Lisanimi	<arvutatakse pärast>	
Viide	<säiliku oma>	

Juurdepääsutingimused	Kanda üle Esituse juurest	Pääsupilet: Avalik
Faili üldandmed		
Suurus	Failist	3180455
Originaalnimi	Failist	era_h_1_01_312
Originaallaiend	Failist	pdf
Failitüüp	Konstant: "application/pdf"	application/pdf
Failiviited		
Sisusamane fail	Viide sama originaalnime omanud TIF failile	KMRA.92837.28177
Tekstifaili tunnused		
Lehekülgede arv	Konstant: "1"	1
Tekstesitus	Konstant: "ei"	ei
Sisulised tunnused		
Keel, Riik, Märksõnad	kanda kõik üle Säiliku juurest??	

Kasutajad ja funktsioonid

FR-i saab kasutada ka ilma ennast identifitseerimata. Siis on kasutaja rollis "Tundmatu" ehk "X".

Esmakordsel ID-kaardiga sisenemisel tekib uus kasutaja, kes saab kohe Uurijaks.

FR kasutajad, kes on identifitseeritud (ID-kaardiga), võivad omada järgmisi rolle:

Roll	kd	Kirjeldus	ID
uurija	U	Suvaline inimene. Kõik identifitseeritud kasutajad on automaatselt Uurija rollis ja seda ei saa kelleltki ära võtta.	-
töötaja	K	KM töötaja, kellel puudub vajadus andmeid muuta, kuid kelle on vajadus töötada parimate failidega.	64
toimetaja	T	KM töötaja, kes saab muuta metaandmeid (sh juurdepääsu-piiranguid)	32
laadija	L	KM töötaja, kes võib säilikuid/faile repositooriumisse laadida	16
defineerija	D	KM töötaja, kes valmistab FR-i sisuliseks tööks ette ning selle hulgas defineerib ka metaandmete struktuuri	8
süsteemihaldur	S	KM töötaja või arendaja, kes häälestab süsteemi tehnilisi aspekte	4
sisuhaldur	C	KM töötaja või arendaja, kes toimetab veebitekste ja online-juhendeid.	1
personalihaldur	P	KM töötaja, kes otsustab kasutamissoiguste üle (osakondade juhatajad)	2

FR funktsioonide kättesaadavus kasutajatele vastavalt rollidele:

	Funktsioon	P	C	S	D	L	T	K	U	X
11	Kasutajate õiguste muutmine	v	-	-	-	-	-	-	-	-
12	Veebitekste ja juhendite toimetamine	-	v	-	-	-	-	-	-	-
14	Sidussüsteemide haldamine	-	-	v	-	-	-	-	-	-
15	Reeglite häälestamine	-	-	v	-	-	-	-	-	-
13	Tehnilised tegevused	-	-	v	-	-	-	-	-	-
21	Metaandmete struktuuri muutmine	-	-	-	v	-	-	-	-	-
22	Klassifikaatorite muutmine	-	-	-	v	-	-	-	-	-
25	Failide importimine	-	-	-	-	v	-	-	-	-
32	Juurdepääsupiirangute haldamine	-	-	-	v	v	v	-	-	-
31	Metaandmete toimetamine	-	-	-	v	v	v	-	-	-
34	Failide tarbimine piiranguteta	-	-	-	v	v	v	-	-	-
33	Säilikute otsing piiranguteta	-	-	-	v	v	v	-	-	-
35	Tagatisfailide tarbimine vastavalt JP-piirangutele	-	-	-	v	v	v	v	-	-
36	Toimetamistunnuste lisamine	-	-	-	v	v	v	v	-	-
41	Tagatisfailide personaalne lubamine	-	-	-	-	-	v	-	-	-
44	Juurdepääsupiiranguga säilikute lubamine	-	-	-	-	-	v	-	-	-

42	Tagatisfailide personaalne taotlemine	-	-	-	-	-	-	-	v	-
-	Oma andmete (e-mail jms) toimetamine	v	v	v	v	v	v	v	v	-
-	Säilikute otsing vastavalt JP-piirangutele	v	v	v	v	v	v	v	v	v
-	Kasutusfailide tarbimine vastavalt JP-piirangutele	v	v	v	v	v	v	v	v	v
-	Pisipiltide nägemine fotode/videode otsingus	v	v	v	v	v	v	v	v	v

Ühel kasutajal saab olla rohkem kui üks roll. Õigused summeeruvad.

Eksport

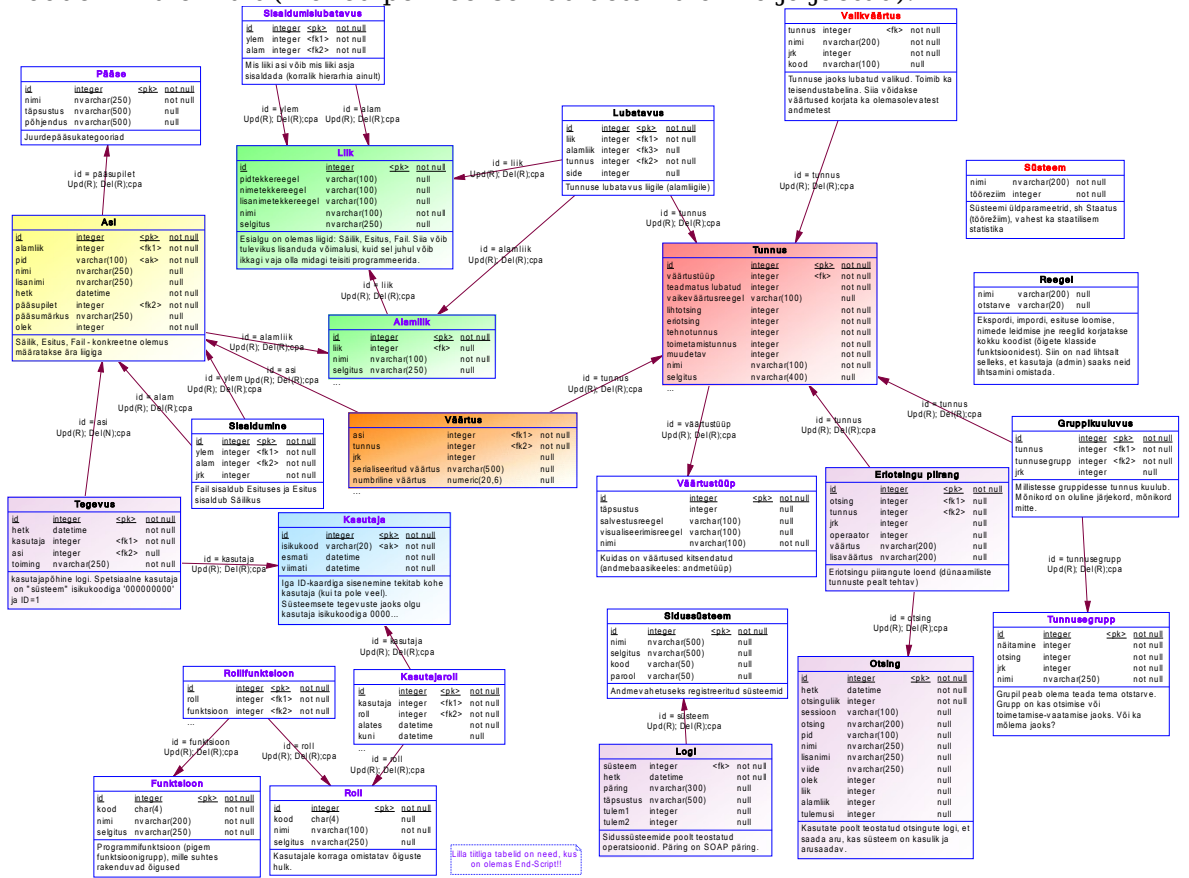
Analoogselt impordiga kirjeldatakse eksport ära programmifunktsioonide abil. Eksporti läheb vaja juhul, kui kasutaja kasutajaliideselt soovib metaandmeid salvestada välja mingi teise süsteemi jaoks vastuvõetavale kujule (nt Dublin Core) või küsib neid sellisel kujul sidussüsteem läbi SOAP päringu.

Andmebaasi struktuur

Järgnevalt on kirjeldatud andmebaasi struktuur, mis tagab vajalike dünaamiliste tunnuste olemasolu. Kirjeldamisel on parema loetavuse huvides kasutatud eestikeelseid sõnu, mis sisaldavad muu hulgas tühikuid ja täpitähti. Tegelikult on olemas igale sõnale ka paariline, kus ei ole täpitähti ega tühikuid. Seda paarilist kasutatakse reaalse andmebaasi loomiseks. Modelleerimisvahend PowerDesigner võimaldab sellist dualsust.

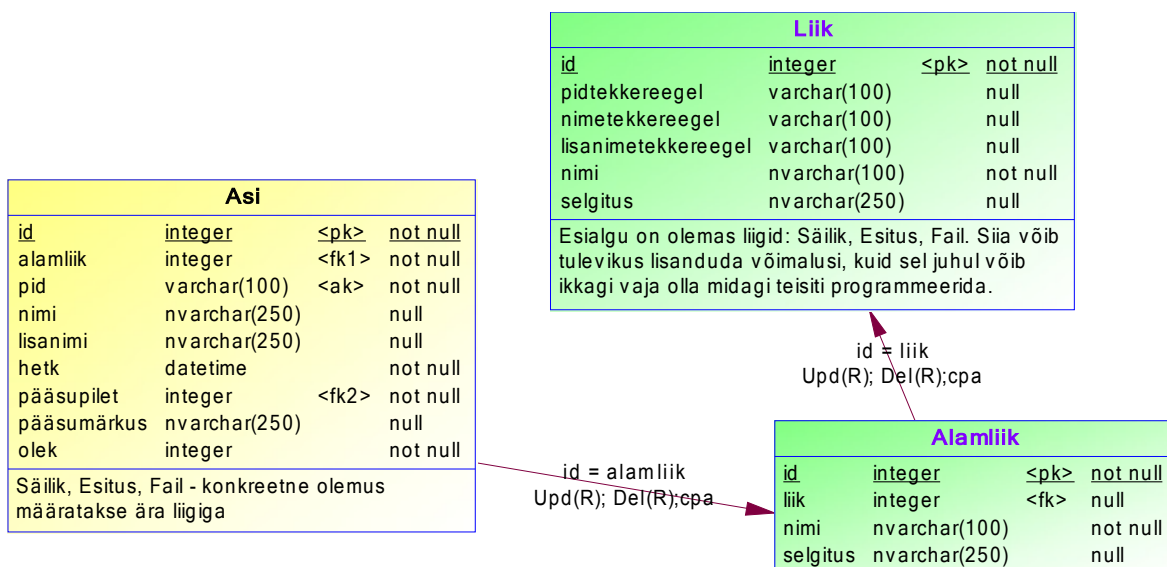
Ühtlustatud viitamise jaoks on igal tabelil olemas väli "Id", mis on iseväärtustuv ja üksiti ka primaarvõtmeks (integer not null default autoincrement primary key). Sisulised võtmed on määratud alternatiivvõtmetega (ak).

Vaade linnulennult (mõned perifeersemaid detailid on välja jäetud):

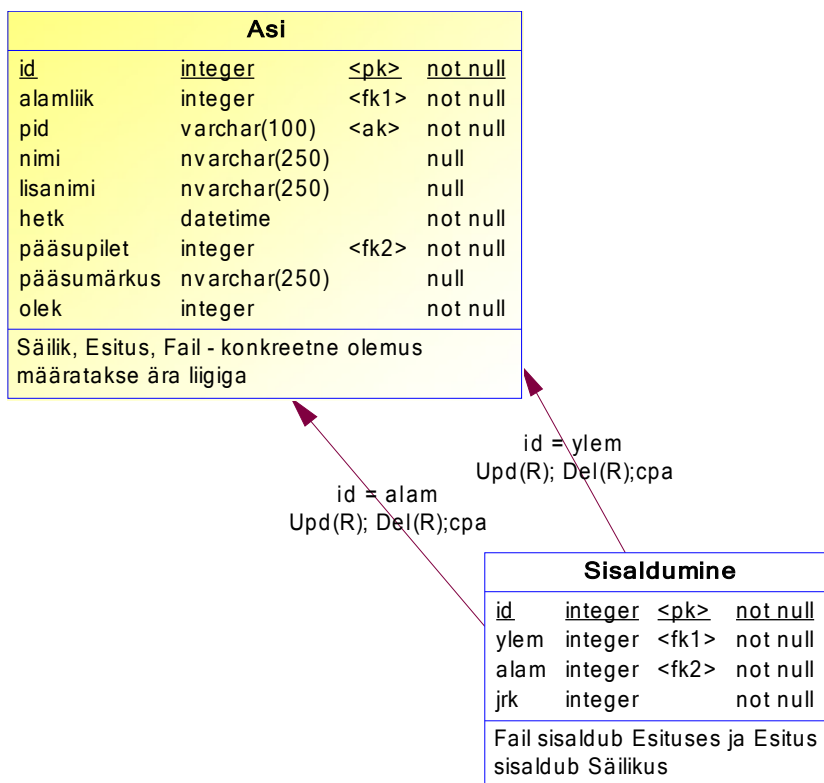
Liila tilgiga tabelid on need, kus on olemas End-Script!

Keskne mõiste on Asi, mis antud kontekstis hõlmab nii faile, kui ka neid grupeerivaid esitusi kui ka säilikuid.

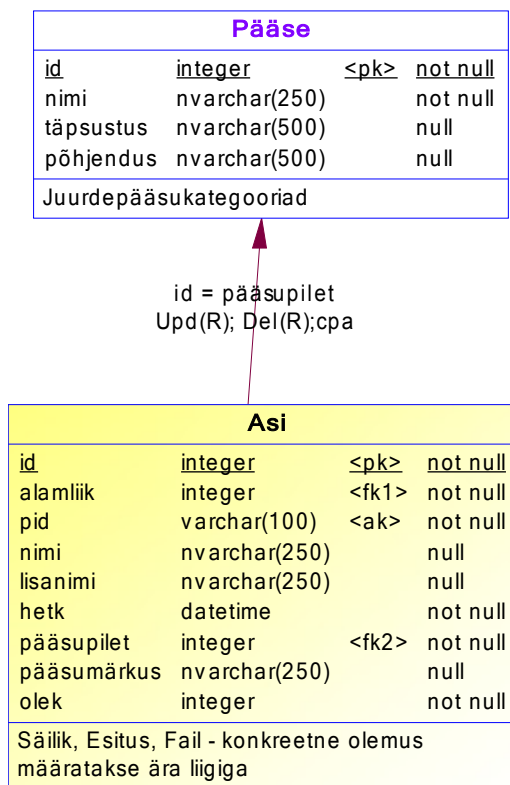

Tabelis Asi hoitakse staatilisi tunnuseid. Samuti on seal olemas info, kas Asi on Säilik, Esitus või Fail. Veelgi enam -- on teada ka milline Esitus see on (tagatiskoopia, kasutuskoopia), milline Säilik see on (käskikiri, foto, audio) ja milline Fail see on (tekstifail, pildifail, videofail). Detailsema liigi määrab ära Alamliik, millest tehniliselt järeldub üheselt liik.

Säilik > Esitus > Fail alluvus määratakse ära tabeliga Sisaldumine.

Asjale rakenduvad pääsuõigused, mis on kogutud kokku eraldi tabelisse Pääse, kuna üldjuhul nad korduvad tihti.

Dünaamiliste tunnuste hoidmiseks on tabel Tunnus. Väljad “lihtosting” ja “eriotsting” määravad ära, kas tunnust lubatakse kasutajal otsida vastavate otsingute kaudu.

<vt otingute põhimõtted - haldusliidese kirjeldusest >

Väli “tehnotunnus” näitab, kas tegu on nii tehnilise tunnusega, et seda pole mõistlik tavatarbijale näidata. Sellised on näiteks failide räsid, mis tõendavad failide terviklust, ja muud sellega seotud automaatselt väärtustatavad administratiivsed tunnused. Neid näevad ainult Süsteemihalduri rollis olevad kasutajad.

Väli “toimetamistunnus” näitab, kas tegu on majasiseseks infovahetuseks mõeldud tunnusega (nt “Toimetamismärkus”). Selliseid tunnuseid näevad ainult Toimetaja, Laadija, Defineerija ja Arhivaari rollis olevad kasutajad.

Väli “muudetav” määrab ära, kas selle tunnuse väärtust saab inimkasutaja muuta (eeldusel et tal on muutmiseks olemas kõik muud vajalikud õigused). Näiteks tunnus “Räsi” ei ole muudetav inimese poolt. Samamoodi võib keelata muutmise failide seest loetavatel tunnustel, mida 100% saab automaatselt kätte (nt “Faili suurus”).

Tunnuste väärtused (metaandmed ise) on üldjuhul tekstikujulised. Mõnel harval juhul arvud või kuupäevad. Nende harvade erandite õige sisestuse kontrolliks on vaja neid erandeid teada ja rakendada nende sisestamisele ja väljanäitamisele mõningaid reegleid. See käitumine defineeritakse läbi tabeli “Väärtustüüp”, mis omab mõningast analoogiat andmebaasimõistega andmetüüp, aga ta on veidi laiem. Näiteks saab defineerida (programmi tasemel ja registreerida selles tabelis) uue tüübi “Umbkaudne kuupäev”, mis võimaldab hallata nii täpset kuupäeva kui ka aegasid, kus on teada ainult kuu ja aasta või ainult aasta.

Teiseks väärtuste kitsendajaks on abitabel "Valikväärtus", kuhu saab sisestada (või lasta olemasolevatest väärtustest kokku otsida) lubatud väärtused mingi tunnuse jaoks (nt "Helikanalid" või "Video standardtüüp"). See tabel toimib ka teisendustabelina juhaks, kui on vaja eksportimisel väljastada teine väärtus.

Valikväärtus			
tunnus	integer	<fk>	not null
nimi	nvarchar(200)		not null
jrk	integer		not null
kood	nvarchar(100)		null

Tunnuse jaoks lubatud valikud. Toimib ka teisendustabelina. Siia võidakse väärtused korjata ka olemasolevatest andmetest

id = tunnus
Upd(R); Del(R);cpa

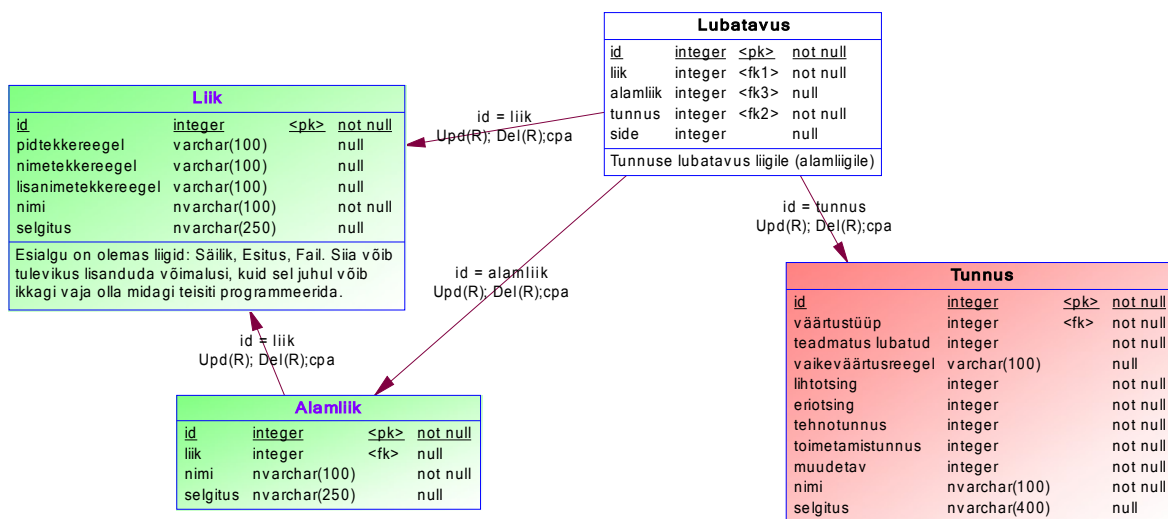
Tunnus			
<u>id</u>	integer	<pk>	not null
väärtustüüp	integer	<fk>	not null
teadmatus lubatud	integer		not null
vaikväärtusreegel	varchar(100)		null
lihtotsing	integer		not null
eriotsing	integer		not null
tehnootunnus	integer		not null
toimetamistunnus	integer		not null
muudetav	integer		not null
nimi	nvarchar(100)		not null
selgitus	nvarchar(400)		null

id = väärtustüüp
Upd(R); Del(R);cpa

Väärtustüüp			
<u>id</u>	integer	<pk>	not null
täpsustus	integer		null
salvestusreegel	varchar(100)		null
visualiseerimisreegel	varchar(100)		null
nimi	nvarchar(100)		not null

Kuidas on väärtused kitsendatud (andmebaasikeeles: andmetüüp)

Mitte kõik tunnused pole kõigile Asjadele lubatud. Tabel "Lubatavus" näitab ära, mis tunnused on lubatud vastavalt liigile (Säilik, Esitus, Fail). Kui on vaja detailiseerida (nt tekstifailil on lubatud tunnus "Lehekülgede arv", aga teistel failitüüpidel see pole lubatud), siis kasutakse viidet tabelile "Alamliik".

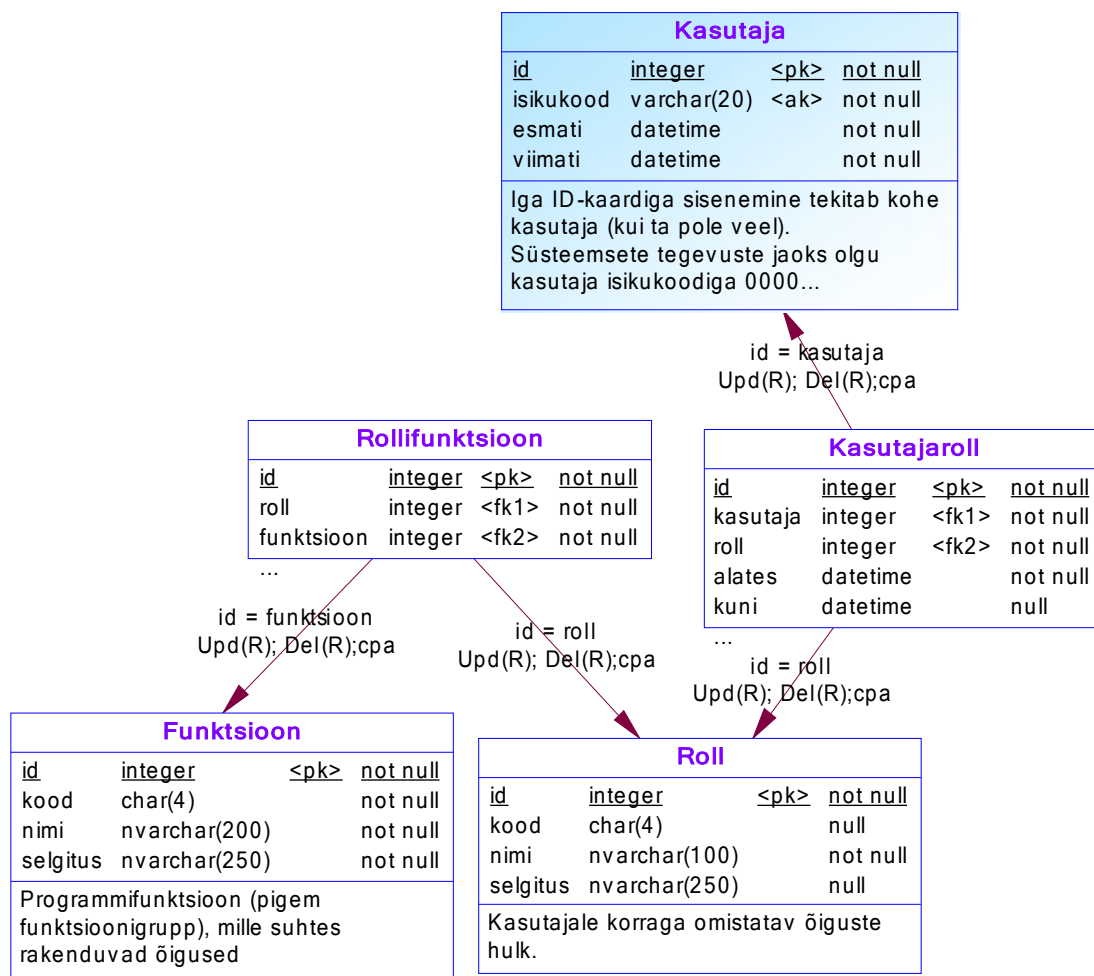

Kõigi dünaamiliste tunnuste väärtuseid hoitakse ühes tabelis - "Väärtus". Väärtused salvestatakse serialiseerituna, et oleks võimalik teostada ühetaolist kiiret otsingut. Kui kiirotsing toimub ainult tabeli Asi põhjal, siis lihtotsing toimub põhimõtteliselt tabeli Väärtus põhjal (kaastes filtrina kaasa tabelid Tunnus (lihtotsing=1) ja Asi (olek=1)).

Väärtus			
asi	integer	<fk1>	not null
tunnus	integer	<fk2>	not null
jrk	integer		null
serialiseeritud väärtus	nvarchar(500)		null
numbriline väärtus	numeric(20,6)		null

Kasutajate, süsteemselt eristuvate funktsioonide ja kasutajate õiguste kirjeldamine käib läbi järgmiste tabelite.

Väljad "nimi" on inimestele vaatamiseks. Väljad "kood" on need, mida kasutatakse programmikoodist ja seega on nad sillaks andmebaasi ja programmi vahel ja neid ei tohi ilma programmi muutmata muuta.

Kasutajate tegevused logitakse. Üheks tegevuste klassiks on tegevused Asjaga. Sel juhul on olemas viide Asjale, millega midagi ette võeti. Muud toimingud sellist viidet ei oma ja nad on esitatud verbaalselt (väli "toiming"), et oleks tagatud tema taasesitamine tulevikus.

Süsteemsete (taustas toimuvate automaatsete) tegevuste jaoks kasutatakse fiktiivset kasutajat sellise isikukoodiga, mida reaalselt ei eksisteeri ja mille abil ei saa keegi ID-kaardiga süsteemi siseneda.

Asi			
<u>id</u>	integer	<pk>	not null
alamliik	integer	<fk1>	not null
pid	varchar(100)	<ak>	not null
nimi	nvarchar(250)		null
lisanimi	nvarchar(250)		null
hetk	datetime		not null
pääsupilet	integer	<fk2>	not null
pääsumärkus	nvarchar(250)		null
olek	integer		not null
Säilik, Esitus, Fail - konkreetne olemus määratakse ära liigiga			

id = asi
Upd(R); Del(N);cpa

Tegevus			
<u>id</u>	integer	<pk>	not null
hetk	datetime		not null
kasutaja	integer	<fk1>	not null
asi	integer	<fk2>	null
toiming	nvarchar(250)		not null
kasutajapõhine logi. Spetsiaalne kasutaja on "süsteem" isikukoodiga '000000000' ja ID=1			

id = kasutaja
Upd(R); Del(R);cpa

Kasutaja			
<u>id</u>	integer	<pk>	not null
isikukood	varchar(20)	<ak>	not null
esmati	datetime		not null
viimati	datetime		not null
Iga ID-kaardiga sisenemine tekitab kohe kasutaja (kui ta pole veel). Süsteemsete tegevuste jaoks olgu kasutaja isikukoodiga 0000...			

Lisaks logitakse ka sidussüsteemide poolt teostatud SOAP päringud.

Sidussüsteem			
<u>id</u>	integer	<pk>	not null
nimi	nvarchar(500)		null
selgitus	nvarchar(500)		null
kood	varchar(50)		null
parool	varchar(50)		null
Andmevahetuseks registreeritud süsteemid			

id = süsteem
Upd(R); Del(R);cpa

Logi			
süsteem	integer	<fk>	not null
hetk	datetime		not null
päring	nvarchar(300)		null
täpsustus	nvarchar(500)		null
tulem1	integer		null
tulem2	integer		null
Sidussüsteemide poolt teostatud operatsioonid. Päring on SOAP päring.			

Erilist väärtust süsteemi muutmisel kasutajate (eriti väliste kasutajate) jaoks kasulikumaks omab teostatud päringute logimine. Registreeritakse päringu koosseis ja tulemuste arv. Lisaks pannakse külge nn sessiooni tunnus (unikaalne tunnus, mis näitab, et erinevad päringud on teinud sama kasutaja mitte väga pikas ajavahemikus), kuid mis ei anna infot, kes konkreetselt oli see kasutaja. Kui nii kogutud andmetele rakendada tulevikus andmekaeve meetodeid võib saavutada tulemusi ja teha põhjendatud otsuseid, mis viivad kas andmekoosseisu või juhendmaterjalide muutmiseni.

NB! Antud juhul ei tohi olla sessiooni tunnus seesama sessiooni tunnus, mida kasutatakse süsteemi navigeerimisloogika toetamiseks. Vastasel korral ei ole tagatud kasutaja tuvastamatus.

Tabelisse "Otsing" registreeritakse kiir- ja lihtotsingu päringud ning eriotsingute nn "päis-osa". Eriotsingu detailid registreeritakse tabelisse "Eriotsingu päring".

Eriotsingu piirang			
<u>id</u>	integer	<pk>	not null
otsing	integer	<fk1>	null
tunnus	integer	<fk2>	null
jrk	integer		null
operaator	integer		null
väärtus	nvarchar(200)		null
lisaväärtus	nvarchar(200)		null
Eriotsingu piirangute loend (dünaamiliste tunnuste pealt tehtav)			

id = otsing
Upd(R); Del(R);cpa

Otsing			
<u>id</u>	integer	<pk>	not null
hetk	datetime		not null
otsinguliik	integer		not null
sessioon	varchar(100)		null
otsing	nvarchar(200)		null
pid	varchar(100)		null
nimi	nvarchar(250)		null
lisanimi	nvarchar(250)		null
viide	nvarchar(250)		null
olek	integer		null
liik	integer		null
alamliik	integer		null
tulemusi	integer		null
Kasutate poolt teostatud otsingute logi, et saada aru, kas süsteem on kasulik ja arusaadav.			

Haldusliidese ülesehitus

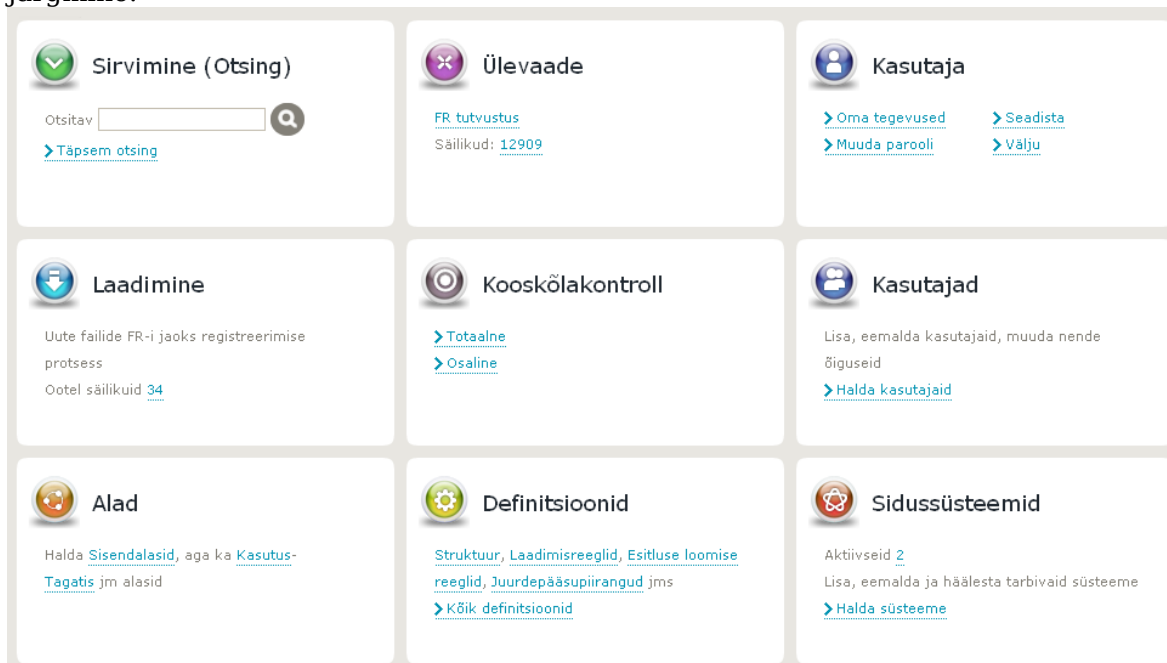
Siinkohal on kirjeldatud eskiisina kasutajaliidese peamiste osade väljanägemine. Programmeerimise käigus võivad detaili veidi muutuda. Samuti on siin kirjeldatud programmeerimises kasutatavad tehnilised komponendid.

Visuaalne pool

Sisselogimata kasutaja vaade sisaldab ainult otsinguvõimalust ja süsteemist ülevaate saamise võimalust.

Sisseloginud kasutajal sõltub ekraanipilt õigustest. Maksimaalne esileht võiks olla järgmine:

Eriotsinguliides peab võimaldama otsida staatiliste tunnuste järgi, sisemise kasutaja jaoks ka oleku järgi, ning piiramatut arvu dünaamiliste tunnuste järgi (AND-otsing).

Ekraanivaade võiks välja näha umbes selline (kuskil on nupp - eskiisil praegu roheline [+]), mille abil saab kasutaja lisada uue dünaamilise tunnuse kitsenduse.

Üldandmed	
Liik	Säilik
Alamliik	Käsikiri
PID	
Nimi	
Lisanimi	
Registreeritud	1 detsember 2010
Olek	aktiivne
Metaandmed	
Kõik pealkirjad	sisaldab eesti
Viide	sisaldab H II
Loomisaasta	vahemikus 1905 - 1939
Märksõna	on rahvaluule
Märksõna	on nali
Otsi	

Tehniline pool

Kasutatakse järgmisi vabavaralisi või arenduslitsentsiga varustatud komponente:

Komponent	Kirjeldus
WAS	Pikseli oma PHP-s moodulhaaval arendamise mootor.
Smarty	PHP keelega integreeritud mallide (templates) sees kasutatav skripting. Vabavara. Sobib kokku WAS-iga.
XSLFO	PDF generaator. Vabavara.
ExtJS	JavaScript teek, mis sisaldab suurt hulka brauseris kasutatavat kasutajaliidese ehitamise võimalusi. Litsentseeritud arendajapõhiselt.

WAS moodulid. Nii universaalsemad kui ka Failirepositooriumi jaoks spetsiaalselt loodavad.

Kood	Mooduli nimi
	Universaalsed moodulid
2	Universaalne sisuhaldusmoodul (veebilehe kujundamine)
3	Sisse logimine
4	Universaalne administraatori moodul
5	Välja logimine
6	Universaalne struktuur
7	Universaalne sisukaart

8	Universaalne pildihaldus
9	Universaalne õigustepõhine menüühaldur
10	Universaalne seadete haldus
32	Universaalne failide ja piltide ülelaadimine
51	Universaalne teadete (e-mailide) saatmine (kasutab phpmailerit)
121	Universaalne tehniline pöördumiste logi
122	Universaalne veatötlus
123	Universaalne kasutajate haldus
125	Universaalne PDF generaator (XSLFO-l põhinev)
129	Universaalne SOAP pöördumiste dispetšer
130	Universaalne kasutajate haldus ID-kaardiga sisselogimise korral
FR spetsiifilised moodulid	
201	DeepZoom moodul
301	Tunnusegruppide haldamine
304	Otsinguvormid
305	Tunnuste haldamine
310	Impordi moodul (sh Alade vaatamine)
312	Alade defineerimine
350	Metaandmete vaatamine
355	Metandmete muutmine (uue säiliku lisamine)
366	Juurdepääsupiletite defineerimine
400	Eriotsingu moodul
401	FR ülevaatemoodul (ja pisistatistika funktsioonid)
402	Räsiarvutus ja kooskõlakontroll
420	Sidussüsteemide haldamine
430	Reeglite haldamine
444	Töörežiimi moodul (visuaalne offline)

Kõik moodulid on tuletatud Mod_API klassist ja omavad funktsiooni show(operatsioon), kus operatsioon määrab ära käivitatava alamfunktsiooni.

Sisule pakub tuge veel tehnilisemate klasside komplekt

Klass	Otstarve
asa_connection	Andmebaasiserveri (ASA) PHP ühenduvus
browser_cache	Brauseri puhvri-kontroll. Vabavara.
config	Seadistuse lugemine
form	Lihtvormide genereerimine
link	Integreeritud linkide genereerimine
navigation	Navigeerimine (sort, scroll)
page	Veebilehe madaltase
timer	Ajamõõtmine
vars	Parameetrite töötlus
phpmailer	E-mailindus

Logimismooduli kirjeldus

Logitakse:

- a) HTTP pöördumised – sellega tegeleb universaalne moodul 121
registreeritakse pöördumise teinud brauser, pöördumise hetk, pöörduja IP, HTTP tulemuskood
- b) SOAP pöördumised – sellega tegeleb moodul 129
registreeritakse hetk, IP, tulemuskood. Juhul kui seadistuses on sisse lülitatud debugimine, siis registreeritakse (failidesse) sisend XML ja väljund XML.
- c) anonüümsete kasutajate otsingud
- d) uurijate otsingud
- e) teiste otsingud (need on majasisesed isikud ja nende otsingud võivad olla teise ja vähem universaalsema iseloomuga)

Otsingute logis registreeritakse hetk, otsingu liik, otsingutingimused ja tulemuste arv. Vastavad andmetabelid on andmebaasivaates toodud lillakatena.

Tehnilised logimised on probleemide ja turvaintsidentide haldamise jaoks. Neil puudub andmete vaatamiseks kasutajaliides. Andmed saab kätte otse andmebaasist (või eriolukordadel failidest).

Sisulised logimised on tulevikku vaatavad. Nende eesmärgiks on koguda kasutamisanimeid, et hiljem vajadusel muuta süsteemi kasutajate ootustele rohkem vastavamaks. Sellel osa jaoks puudub samuti hetkel vajadus kasutajaliidese järele (neid andmeid on mõistlik eelnevalt töödelda vastavate andmekaevealgoritmide abil).